

הַשְּׁלֵמָה הַסְּדָרָה הַמְּבַקֶּשֶׁת בְּכָל בַּיִת יִשְׂרָאֵל! הַמְּשֵׁת כָּרְכִי "שֶׁבֶת טִישׁ" בַּחֲנִיּוֹת הַסְּפָרִים

פרשת בחוקות, כ' באייר תשע"ט

גיליון מס' 351

שנה 6

שֶׁבֶת טִישׁ

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

אם־בחקתי תלכו (כו, א) - תלכו נוטריקון ונפשי בעפר לכל תהיה, כי אין התורה מתקנת אלא במי שמשלים עצמו בעפר. (תפוחי חיים)

אם־בחקתי תלכו - שתהיו עמלים בתורה (רש"י). עמ"ל נוטריקון על־מנת ללמוד, על־מנת ללמוד, על־מנת לשמור, על־מנת לעשות, על־מנת לקיים, כמטרת הלמוד, ללמוד וללמוד לשמור ולעשות. (זמרת הארץ)

ואכלתם לחמכם לשבע (כו, ה) - אם תאכלו לחמכם לשבע בשבת־קדש, הרמוזה בתבת וישבתם שבה התבות יום שבת, אז תזכו לבטח בארצכם, כי המענג את־השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים ונצל ממלקמות גוג ומגוג. וכן לבטח נוטריקון כל הט, דהינו בלי הטא והסרון, כי בימות החל צריך להותיר מעט מזון זכר לחרבן ובשבת אינו צריך. (אור למאיר)

וישבתם לבטח בארצכם (שם) - רמז יש פאן לדברי חז"ל בספא, משבח אני את העצלנים שאינם יוצאים מבתיהם בגלל, כי בתבת לבטח מרמזים ב' ימים דשבעות, ט' ימים דסבות, ח' ימים של פסח, ובהם תשבו לבטח בלי לצאת מביתכם, ואף בארץ ישראל היו מקומות שנהגו שני ימים מספק בזמן שקדשו עליפי הראיה, בדברי הרמב"ם. (רקיעי פחים)

איש אל־אחזתו ואיש אל־משפחתו יתשבו (כו, ו)
י - ראשי התבות בגימטריה חמשים, לרמז שישובו בשנת החמשים ביוכל. (פניני הפרשה)

ועץ השדה יתן פריו (כו, ד) - עץ רומז לתורה, שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה, ועץ השדה בגימטריה תלמוד, פריז נוטריקון ושפתי רננות והלל־פי, כי למוד התורה צריך להיות בקול ומתוך שירה וזמרה. (אמרי חיים)

שבע עלי־חטאתיכם (כו, יח) - שב"ע נוטריקון שלא עמלתם בתורה, וחסא זה הוא עולה על כל החטאים שלא עמלו בתורה. (פניני הפרשה)

בערקה נפשת (כו, ב) - סך השקלים בפרשת ערבין עולה קמ"ג, כמנין מ"ה הקללות שבפרשת בחקתי וצ"ח הקללות שבפרשת פי תבוא, שהערבין מבטלים אותן. (בעל הטורים)

ספורים בפרשה

אם־בחקתי תלכו (כו, א) - שתהיו עמלים בתורה (רש"י)

לאחר נשואי ה"אבני נזר" מסוכטשוב עם בת הרבי מקוצק, אחר פעם חזתנו לאביו, כי בנו העלוי הוא מתפלל גדול, ויש לו פח גדול בתפלה. אולם ירא אני שמא יזיק לו הדבר לכח השכל שבו. היו הדברים תמוהים עד שה"אבני נזר" הסביר: "היה ברשותי שעון שעל פיו הייתי מנהל את סדר יומי בלמוד ותפלה. פעם התקלקל השעון, אולם לא היה צדי מעות צדי לתקנו. התפללתי אל ה' ומיד התקבלה תפילתי והשעון חזר לפעל. ראיתי שבכיותי עושות רשם למעלה, ומאז נהגתי לבבות בכל פעם שהייתי מתקשה באיזו סגיה, ומן השמים היו מאירים את עיני. חזתני שהוגיש בקד, החל לחשש שמא יזיק הדבר לשכלי. שכן העקר להשיג את התורה ביגיעת השכל ותהיו עמלים בתורה, ולא באמצעות התפלה."

ונתתי נשמיכם בעתם (כו, ד)

אחד מבני משפחת סלונים שעלתה לארץ הקודש בשנת תר"ה, נסע פעם לבקר את המורה"ש מלויבאוויטש. התענג הרבי אצלו על שלומם של יהודי ארץ ישראל, ובתשובתו התבטא האיש: "המה אני על המובא בספרים, שבארץ ישראל יושבים יהודים בעלי נשמות גבוהות, ואלו אני לא ראיתי זאת". גער בו הרבי: "וכי מבין אתה בנשמות גבוהות? הבה ואספר לך מעשה ששמעתי מאבי הצמח צדק' ותראה עד היכן מגיע פחו של יהודי פשוט מארץ ישראל. בכפר אחד בסביבות ירושלים, התגורר יהודי פשוט שלא קרא ולא שנה, לא ידע את פרוש המלות שבתפלה ולא את סדר התפלות. מדי שבוע נהג להנגם בקביעות לירושלים ולבקש מהרב שיסדר לו את סדר התפלה לימים הבאים. פעם הגיע האיש בערב ראש חדש מרחשון אל הרב, ובקש שירשם לו את סדר התפלה לשבועות הקרובים, כי חושש הוא שלא יוכל לבוא לירושלים בימי החורף פאשר הדרכים מגובבות בבץ ורפש. עשה הרב כבקשתו, אולם באחד מימי השבוע הבא הגרף האיש להגיע לירושלים כדי לרפך דבר מה, ולפליאתו ראה שכל חניות היהודים סגורות. נהה הכפרי, וחשב שטעה בחשבונו והגיע ביום שבת קדש, אלא שפתאום ראה יהודי אחד הולך ובידו סלית ותפליו. התישבה דעתו, אבל עדין עמד ותהה: "מה יום מיוחדים? ונגש לשאל את היהודי. ספר לו הלה כי היום הוא תענית צבור, והאיש הצטער שאכל ביום תענית ולא התפלל את סדר התפלה בתעניות צבור. הלך אל הרב ובקול בוכים התאונן בפניו מדוע לא רשם לו שהיום צריך להתענות עם הצבור. הרגיע הרב את רוחו הנסערת וספר לו, כי אין זו תענית קבועה שקבעו חכמים, אלא תענית שגורו בירושלים על עצירת גשמים. התפלל האיש וקרא בפליאה: "האם לשם כך צריך לגזר תענית על הצבור? אני נוהג לצאת אל השדה בכל פעם שהגשם מתעכב מלבוא, קורא אל ה' בחזקה והגשם מתחיל מיד לרדת. התפלל הרב ובקש ממנו לעשות בן עקשו, והאיש עשה כדבריו. עמד בחוץ ובקש בתמימות מהקב"ה שיוירד גשם, ובקשתו התמלאה מיד. כשפסם הרבי את ספורו, אמר לאורח: "האם יכול אתה להעריך מי בארץ ישראל הוא בעל נשמה גבוהה?"

לרפואת הילדה מרים בת חיה ברכה יהודית תחי'

זמני השבת - ירושלים הדלה"נ 6.59 צאת השבת 8.17 רבנו תם 8.53

לבלת הגיליון והנחיות
0806777@gmail.com :7' א"ח

הגיליון מודפס באלפי עותקים לזיכרון הרבים בנדבתי ידידינו היקרים הי"ו לע"נ ג'מילה בת חנינה ושמעון בן ג'מילה ע"ה - למשפחת אחיו. ולע"נ רבי שמעון זנטי בן מסעודה ע"ה ולע"נ מרת רחל בת אביה ע"ה למשפחת גטו, ולע"נ סמי בן שלמה ז"ל למשפחת אבוקרט. ולרפואת: החבור גבריאל זנטי בן חנינה שיחי', חוקיה בן כפפי שיחי' ואורה בת במוני יפה למשפחת מגן תחי' - בתושח"י

אם בחקתי תלכו

רבנו חיים גרעטר, ה"אור החיים" הקדוש, עלה לארץ ישראל מהעיר סאלי שבמרוקו בשנת תק"ב, והסתלק בירושלים לאחר פחות משנה מעלייתו, ב"ו בתמוז תק"ג. על מקומו קרב ודרשן התמנה החכם רבי מרדכי, שספר מארע נפלא שארע עם ה"אור החיים" במרוקו, והוא ספרו לתלמידו המקבל הנודע רבי חיים שאול ד"ר הפהן, שספרו לתלמידיו וקב הוא השתמר לדורות. מנהג מיוחד היה לו ל"אור החיים", ומדי ערב שבת היה מספק נתיחי בשר לתלמידי החכמים שבעירו, שלא השיגה ידם לרפש בשר כדי לענג את השבת. ארע פעם, ומגפה פרצה בין עדי הבקר ורב הבהמות שנשחטו נמצאו טרפות. מובן מאליה שמחיר הבשר התיקר מאד, ואף לעשירי העיר לא היה האפשרות לרפש בשר לכבוד שבת. הגיע ערב שבת, וכשראה רבי חיים שאין באפשרותו לנהוג במנהגו הטוב כמדי ערב שבת והבשר אזל מן השוק, צוה לשחט עגל ברבקה כדי לחלק את בשרו ללומדי התורה, ובחסדי שמים יצא העגל נקי ללא סרקה פלשהי. הכין רבי חיים את מנות הבשר לחלקה, ולפתע נכנס אחד מעשירי העיר ובקש לרפש ממנו נתח הגון של בשר תמורת סכום גדול ונאה. דחהו ה"אור החיים" מלפניו ואמר: "וכי חושב אתה שקצב אני וביתי הוא מקולין לממכר בשר? כל נתיחי הבשר מיעדים אך ורק לתלמידי חכמים שמיגיעים עצמם בלמוד התורה ואין אני מוכרם בעד בצע כסף". קבל העשיר את דברי הרב במרת רוח, ותוך כדי הדברים נכנס אל הבית אברך צעיר שהעניית השחירה את שניו, והרב מהר לקבלו בסבר פנים יפות והעניק לו מנה הגונה של בשר, חתיכה הראויה להתפד. הביט העשיר פעני המספן, ראה את לבוש הבלואים שעליו ואת עמידתו העלובה, וקרא בזלזול ונאי: "הגם זה תלמיד חכם שראוי לקבל בשר מדי הרב, ואלו אני האיש הנכבד איני זכאי לכך?" חסם ה"אור החיים" את פיו, שמע את חרפתו ולא ענה לכסיל פאולתו. בליל שבת, עלה רבי חיים על יצועו ובשנתו ראה את עצמו בחזיון כשהוא עומד בפני בית דין של מעלה, ושם אמרו לו שקטרוג גדול התעורר עליו מכיון שלא מחה בעשירי שזלזל באותו תלמיד חכם שבא לפניו, וצריך הוא לצאת לגלות של שנה תמימה, כדי לכפר על מעשהו, בהיותו והקב"ה מדקדק עם הצדיקים פחות השערה. קבל ה"אור החיים" את הדיון באהבה, ומיד עם צאת השבת נטל את אמתחתו ופציו והחל בגלות הארצה והקשה, כדי לענות את נפשו ולזכר את נשמתו. יש מספרים, שהעשיר מת בפתאומיות פי מן השמים תבעו את עלבון התורה, והאור החיים גזר על עצמו גלות פי חש שבגינו מת האיש.

מים ארבים עברו על רבנו ה"אור החיים" בנדודיו ובתלאותיו, ומפיון שלא גלה את זהותו וגדל מעלותו, הביטו בו הבריות כאל אורח פורח המחזר על הפתחים ולא שמרו על כבודו כראוי. והנה הגיע ערב שבת יקדש פרשת בחקתי. השעה היתה שעת חצות ומפיון שהרגיש שכחותיו אזלו, החליט לנחם מעט טרם ימשיך בדרכו אל העיר הסמוכה, בה יבקש לשבת את השבת הקרובה. כשאירית כחותיו פסע אל עבר אילן גבוה שענפיו הרחבים הצלו על סביבותיו וישב תחתיו, התדבק בשועפיו בעולמות העליונים, ובאותה שעה זכה להארה עליונה מן השמים, עד שהתחלשו לו מ"ב פרושים נעלים על הפסוק הראשון שבפרשה "אם בחקתי תלכו". לאחר שחן כל צרכו, המשיך בדרכו ובכנס אל העיר סמוך לכניסת השבת. את צעדיו בון אל עבר בית הכנסת שבעיר ושם התישב בפרקתים בין העניים כשהוא מסתיר את דרגותיו ורום קומתו. לאחר התפלה, ראהו השמש ובקש מאחד המתפללים להזמין אליו לביתו כדי לסעד על שלחנו. בתם הסעדה ספר המארה, פי מנהג הוא בקהלתם להתפנס בצותא לאחר סעדת השבת בביתו של הרב הנערץ, בשירות ותשבחות לכבוד השבת ודברי תורה מתוקים מדבש. רבם של בני העיר, היה אחד מצדיקי הדור שזכה למדרגות גדולות ונהירים היו לו שברלי דרקייעא פשיבילי דנהרדעא. באמצע הסעדה, פתח הרב וספר פי התגלה לו מן השמים "יד פרושים נפלאים על פרשת בחקתי שאמרו הצדיק הקדוש רבי חיים גרעטר, שהוא בן דורם, לתדהמת המסבים, קם אחד העניים והכריז 'חיים גרעטר' ללא פניו של כבוד. היה זה רבנו ה"אור החיים" עצמו שברב ענותנותו התקשה לשמע דברי שבח על עצמו, אולם המסבים רגזו עליו וכמעט קרעוהו לגזרים. הדבר נשנה גם בסעדת יום השבת וגם בסעדה השלישית. בכל פעם הזסיף הרב לכאן בארבעה עשר דרכים את הפסוק הראשון שבפרשה, ובכל פעם קרא העני 'חיים גרעטר' ללא פניו. בפעם השלישית, כבר פקעה סבלנותם של הרב ובני הקהלה, והם פלאו את העני התמהוני בחדר צדדי. לא עברה שעה ארבה, וסעדה גדולה ואיפה החלה להשתולל, עד שכלם הבינו שאין זו סעדה טבעית. התעמק הרב במחשבותיו עד שגלו לו מן השמים, פי הסערה פרצה מפני שבכל שבת נחים הרשעים מן הגיהנם הבוער בכל ימות השבוע, ובכל מוצאי שבת שב הגיהנם לסדרו לאחר שרבי חיים גרעטר מקדיל על הכוס בין קדש לחל, אולם עכשו פלוא הוא בחדר אצלו ואין ביכולתו להבדיל. נקל לתאר את התרדה שאחזה ברב הקהלה, שהבין פי ה"אור החיים" בכבודו ובעצמו נכלא על ידו והוא מהר לשחררו ולפייסו. "דע כך", אמר הרב לרבי חיים, "פי מן השמים גלו לי שבגלל היסורים שסבלת כבר התכפר עונך על שמיעת בזיונו של התלמיד חכם ושוב רשאי אתה לחזור לביתך", ובדבריו בן עשה ה"אור החיים", ולימים העלה את מ"ב הפרושים בספרו הקדוש "אור החיים" על התורה, בפרשת בחקתי.

מאורות

רבי יצחק אייזיק הלוי רבינוביץ ז"ל
ליום ההולולא כ' באדר תרע"ד

אזן בתורה ובתולדות ישראל, מגדולי הלוחמים בהשכלה, ומפרסם בספריו "דורות הראשונים" בהם העמיד נכונה את השתלשלות מסירת התורה שבעל פה, והשיב תשובה נצחת למקריס הדת והחוקרים פורקי העל. נולד באיוניץ הסמוכה למינסק, למשפחה מיחסת ומבגדת. בצעירותו למד פשנה בישיבת וולוז'ין, וקבל תורה מפי רבי יוסף דב מברסק, וטרם עזב את הישיבה נשא פלפול ארץ שנשא חן פעני ראשי הישיבה. מנעוריו היה נקר במדותיו התרומיות, ובתקופת למודיו בזלזול, התגורר בבית אחד מקני העיר והלה היה מפרשי לעצמו חלקים נכבדים מהכסף שבני המשפחה שלחו אליו מוילנא, והוא שתק ולא ביש. מסכה זו גאלץ גאלל לחם צר ומים לחץ, ובאשר שאלו פעם חברו לחזר מדוע אין הוא אוכל בשר, השיב שלדעת הרמב"ם אכילת בשר אינה טובה לגוף. לאחר נשואיו בקש להשקיע את עצמו בתורה, אולם קרוביו דחקו בו לעסוק במסחר, ועשה את תורתו קבע ומלאכתו עראי. רגיל היה לומר, פי רבותיו העקריים היו המשנה למלך והנודע ביהודה, שבספריהם הנה דתו. בצעירותו היה עומד בימי ששי בקושף שש שעות רצופות ושוקד עליהתורה, נטל חלק בהנהגת הדור והשתתף באספות רבות בעניני השעה. בשנת תרנ"ה עבר להגריה בעניו, ושמ החל במפעלו הגדול "דורות הראשונים", אותו כתב במקש שמונה עשרה שנה והאיר בכך את עולם התורה, ומשנת תרס"ב התגורר בהמבורג שבגרמניה.

יוסיף דעת

על פרשת התוכחה שבפרשתנו, כתב הרמב"ן שהיא מרמזת על הגלות שאחרי חורבן בית המקדש הראשון, והתוכחה שבפרשת כי תבוא מרמזת על הגלות שאחרי חורבן בית המקדש השני. התוכחה נקראת במשנה כבינו 'קלות' ובזמנם היה נהוג לקרוא את שתי פרשיות התוכחה בתעניות ציבור. מדברי הפסוק במשלי: "מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו", למד רבי חייא בר גמרא בירושלמי, שצריך לקרוא את כל הפרשה בלי הפסק, ורבי יוסי בר אבין מוסיף על כך שצריך להתחיל ולסיים בכי טוב, וכך גם נמסך בהלכה לקרוא את הפרשה כאחד בכי טוב, ונוהגים להתחיל את העלייה השלישית בפסוק "ואכלתם יסן גושן", ולסיים בפסוק "אלה החוקים". נוהגים גם לקרוא את התוכחה בקול נמוך ובחיפזון, כקריאת מגילת איכה, אולם אין לקרוא בקול נמוך ביותר עד שלא ישמעוהו הקוראים. רבים נרתעים מלעלות לתורה בפרשיות אלו, ובפרט התוכחה שבמשנה תורה שהיא בלשון נוכח, ונראה כאילו הקורא מקלל את העולה העומד בסמוך לו ומדבר אליו בלשון נוכח, ולכן נוהגים ברוב הקהילות שהקורא בתורה הוא עולה לתורה לפסוקי התוכחה, ויש מקומות שהוא עולה לתורה מעצמו בלי שיקראוהו בשמו. יש קהילות שהשמש מכריז יעלה מי שיעלה, ואם לא נמצא מי שיעלה עולה הקורא עצמו. בקהילות מונצא נהגו להתנות עם השמש, שאם לא ימצא מי שיעלה לתורה, יעלה הוא בעצמו, ומאחר שהוא שכיב בבית הכנסת אין להקפיד על כך. ברוב הקהילות מברכים על העלייה תחילה וסוף, ויש מקומות שאין מברכים. במגן אברהם מובא, שאם כבר קראו לאדם לעלות לתורה, יש לו לעלות ואין לו לחשוש מכך. רבי חיים מפרדיבורג אחיו של ההנה"ל מפרא כתב בספר החיים, שכל קודם לעלות לתורה בפרשה זו הרי זה משובח ויתברך מאדון הברכות, ואומנם ה"שדי חמד" נהג לעלות לתורה בקריאת התוכחה, והזכיר את הפסוק המובא לעיל מהירושלמי "מוסר שדי" אל תמאס, ובו מרמז טפוס.

ואת-מצותי תשמרו

בספרים רבים פרשו את סמיכות הדברים בפסוק: "אם-בחקתי תלכו ואת-מצותי תשמרו ועשייתם אתם", במאמר חז"ל באבות "מצוה גוררת מצוה". אם האדם מתחיל במצוה אחת והולך בחקות התורה, מביאו הדבר לשמירת מצות נוספות והוא מתקרב אל אביו שבשמים. רבה הנודע של חברון, רבי אליהו מני, ספר מעשה שארע בימי ילדותו בעיר בגדד שבגיר, וממנו נובל לראות את גדל נשמתו של יהודי פשוט שהיה בתחתית המדרגה, ובעקבות מצוה אחת שעשה עלה מבור תחתיות והתקרב אל אביו שבשמים עד שנעשה לצדיק גמור.

בימים ההם, הטילה חבורת בריונים ופושעים את חתמם על תושבי העיר הגדולה בגדד. ידם של הללו היתה בכל יוד כל בם, הם לא פחלו בשום דרך כדי להגדיל את אוצרותיהם מבזה ושה, והיו מלסטמים את הבריות בלי לחשש ממוחא של מלכות. כמה מיהודי העיר שהלכו שבי אחר יצרתם, הסתפחו אף הם אל חבורת הפושעים הנלוזים, ואחד מהם היה מושיקו. יליד העיר בגדד, שהיו בילדותו היו למודי צער וסבל, ועד מהרה מצא את דרכו אל בני החבורה ונעשה כאחד מהם.

בני העיר השתדלו שלא להתקל באחד מאותם בריונים, וביחוד נזהרו בכך יהודי הקהלה שהתנפרו אף לאחיהם בני ישראל שהצטרפו אל חבורת העבריינים. יום אחד, שוטט מושיקו בפאתי העיר פדרפו, בשהוא משחר אחר טרף קל כדי להעשיר את כיסו, ולפתע נחרד לגלות מיצד אחד מערביי העיר הנאלחים, גורר אחריו ילד יהודי מפקד שזעק וילל בקול נפקד מחפש שמא יבלע לו. החוטף היה ידוע כאיש אכזר ורע מעללים ובלם יראו ממנו ונבעתו מפניו, ואף מושיקו העדיף שלא להפגם אתו לתגרה. אולם, לפתע נדלק בו הניצוץ היהודי והוא החליט להניח את נפשו בכפו ולהציל את הילד מידי מבקש רעתו. חרש החל לעקב אחר הערבי וכשראהו נכנס אל מערה נסתרת מחוץ לעיר, נכנס אחריו ושמ הכניע את החוטף במפת אדירים, והציל את טרפו ממנו בריו ושלם.

מאז עלה בידו של מושיקו לעשות את מעשה החסד שלו, נכנסה בלבו רוח טהרה ממרום. הניצוץ היהודי הכביו שלו נדלק, עד שהפך ללהבה בוערת, ואט-אט החל להטיב את מעשיו ובקש לחזר למוטב ולהתקרב לאלקיו. ידע ידע מושיקו, כי קשי גדול עומד לפתחו. מנהג הוא בין בנפיות השודדים, שאם אחד מהם פורש מהם ומחליט לשנות את מעשיו, הוגים אותו חבריו מן המסלה מחשש שמא יגלה את סודותיהם הכמוסים וימית עליהם כליה. כיון שפך, חשש מושיקו להודיע קבל-עם ועדה שהוא חול להיות חבר בבנפיות הפושעים, ותחת זאת עלה באישון לילה אל ביתו של רב העיר בגדד ובקש לקבל ממנו עצה ותושיה.

שמע הרב את דבריו של מושיקו, ומכיון שנפרים דברי אמת ידע שתשובתו שרירה וקיימת. "שמע לעצתך" אמר לו הרב, "מעטת עליך להעמיד פנים באלו יצאת מדעתך ובינתך הסתתרה. עליך להתחזות לחרש-אלם שאינו שומע ואינו מדבר, וכל מי שיפנה אליך בדבר מה, הבט עליו בעיניים תמהות ואל תענה לו מאומה". מושיקו הקשיב רבב קשב לעצתו הנבונה של הרב, והלה המשיך: "כאשר יגלו חבריך הפושעים שאבדת את יכלת הדבור והשמיעה, ואף דעתך התבלעה עליך, יתפוגג חששם שמא תגלה את סודותיהם ויניחו לך לנפשך". לא עברו ימים מרבים ובגדד רעשה בלה. "מושיקו הפושע השתגע!" אמרו בלם בפליאה, ולא האמינו למשמע אוניהם ולמראה עיניהם. גם בני הקהלה היהודית לא ידעו את סודו של האיש, והיו בטוחים כי מן השמים שלמו לו על מעשיו הרעים והענישוהו בענש כה חמור. חברי הכנפיה עקבו אחריו זמן מה, כדי לודא שאין הוא מעמיד פנים, אך הוא היטיב כה להתחזות עד שהם נדו לו בראשם, השתתפו בצערו ושלחוהו לנפשו ללא חשש ומורא.

שנים ארבות חלפו, מושיקו קים בפתר את כל המצות והנה בתורה בחשאי, כשהוא מעמיד פנים כל העת כאדם לא שפוי שיושב בגד ומתרחק מהבריות. כבחייו כך היה במותו, ומושיקו נפטר בהיותו גלמוד ועזוב, ובני הקהלה מהרו לקבורו בקבר בזוי בקצה בית העלמין המקומי, בלי לתת עליו את הדעת יותר מדי. שנים מעטות לאחר מכן, הסתלק רבה הנערץ של העיר בגדד. הדבר היה בליה גשום וחרפי, ומכיון שהקברנים התקשו בראיתם, קברו את הרב בטעות בקסוד לקברו של מושיקו הפושע שהשתטה בסוף ימיו. הבקר אור והעיר היתה כמקורקה. "הותכר?" תמהו בלם בזעם, "לקבר את הרב הקדוש ליד אדם כה נחשב?" אולם את הנעשה אין להשיב. ישבו רבני העיר בתעניות, גזרו תפלות ותחנונים ובקשו הסבר מן השמים מדוע נגזר על הרב להקבר במקום כה בזוי.

והנה התגלה להם מן השמים פחלוס, כי זהותו האמתית של מושיקו היתה נסתרת מהם כל הימים, והוא כפר בתשובתו הכנה על מעשיו מלפנים, עד שנעשה צדיק גמור. וכיון שהרב הוא שהדריכו וקברו תחת פנפי השכינה, נקבר הוא על ידו כדי להמשיך לסוכה עליו גם בעולם העליון ולהגן עליו מפני המלאכים המשחיתים. כשספרו הרבנים לבני העיר את דבר חלומם, החלו להזכר במעשים שונים של מושיקו, ולאט-לאט גלו כי האיש הצליח להוליך אותם שולל במשך שנים ארבות, ובעודו מתחזה לשוטה מפלג, התקרב לבוראו וחזר אליו בתשובה שלמה.

פניני אור החיים

מזכירי האור החיים הקדוש על הפרשה

ונתתי משפתי בתוככם - פרוש על דרך אומרם אהל שכן פאדם, שעקר משכנו והברך הוא תוך נשמות עם קדושו. ואמרו ולא תגעל נפשי ולא הספיק אומרם ונתתי משפתי, לצד שחש ה' כי יאמר נא ישראל שדבר זה שמכתיב ה' הוא דבר רחוק מהשכל שידור דירת קבע רוחני בלתי בעל תכלית הרוחניות תוך בני אדם בעלי צורה וחמר, והגם כי כתיב ה' עשות כן, זה יהיה לצד עצם האהבה והפך הצורה, על דרך מה שפרש הרשב"י בפסוק באתי לגני וגו' אכלתי יערי וגו' שתיני ייני וגו', משל לחתן וכי, יעני שם דבריו. והוא דבר הפך תכונת החשניות ודבר קנה לא יתמיד כמעשה נסים ואין מבטח להתקמת הדבר והגעל הרוחניות לגשמיות, לזה אמר ולא-תגעל נפשי אתכם כי יכונן ה' תכונת נפשם בסדר אשר ישכן ה' בתוכם כדרך המתקבל בתכונת הנשנות, והוסיף לומר והתהלכתי בתוכם לומר שמלכד שלא יגעל גם יהיה לו נחת רוח בהשקאת שכינתו בתוך תוכם, והיא חזינת הנשמה שהיא תוך תוכם, ופרוש והתהלכתי הוא טיול הערב: ואמרו ואכלתם ישן וישן - פאן רמז לטענת עולם הבא שישעמם ה' מיון המשמר בעניני מששת ימי בראשית, גם מבשרו של לויתן, ואין לך ישן וישן כזה שלא קדמו דבר בעולם קדם לביראת האדם:

ואמרו ונתתי משפתי וגו' - ירצה על דרך מאמדם ז"ל שעתידי הקדוש ברוך הוא להוריד משכן מן השמים, ויש מרבותינו ז"ל שאמרו שהוא משתם, ויש מרבותינו ז"ל שאמרו מישפה, וכאמרו פעלת ה' מקדש ה' כווננו ידך, והוא אומר ונתתי משפתי בתוכם פרוש משכן שכווננו ידי אורידהו ואתנהו בתוכם, ומאז עד עולם יעמד הדבר כאומרם ולא תגעל נפשי אתכם, כי יעביר רוח הטמאה מן הארץ:

דברי הימים

מסורה בשם הנצי"ב מוולוז'ין שקיבל מאבותיו ר' יצחק ור' חיים מוולוז'ין, שהרוצה שתפילותיו יעשו פרי, יתענה בערב שבת בחוקותיו ויקרא שנים מקרא ואחד תרגום, ואז תתקבל תפילתו לרצון.

פרשת בחוקותי נקראת תמיד לפני חג השבועות, כמו שאמרו חז"ל במגילה שעזרא תיקן להם לישראל לקרוא את הקלות שבפרשת בחוקותי, לפני עצרת, כדי שתכלה שנה וקלותיה, וזו השבועות נחשב ראש השנה שבו נידונים פירות האילן, וכתבו התוספות שקוראים גם את פרשת במדבר לפני שבועות, כדי להפסיק בין הקלות לחג.

בכ"ב באייר בשנת תמ"ט, בשנה השנייה ליציאת מצרים, נעלה הענן מעל המשכן, והחל המסע הראשון מחורב עד קדש ברנע, ונסעו אותו בשלושה ימים במקום באחד עשר יום, כי קצצה להם הדרך.

בכ"ב באייר התאו לאכול בשר, והחל השליו לרדת באותו היום או למחרת, עד כ"ב סיון, ואז נמצא איש מקושש עצים ביום השבת, והיה גם מעשה המגדף.

בכ"ד באייר תש"ה, באה הקץ למלחמת העולם השנייה ושואת יהודי אירופה, לאחר שהצבא הגרמני נכנע ללא תנאים לצבאות בעלות הברית.

בכ"ה באייר תקצ"ב, נפטר רבי יעקב לורברבוים מליסא, בעל 'חיות דעת' ו'נתיבות המשפט'. אביו רבי יעקב משה ב"ר נתן בן יחזקאל צביל, נקרא תחילה בשם משה לבד, ולאחר שחלה הוסיף לעצמו את השם יעקב, כשם בנו, ונקרא אפוא יעקב בן יעקב.

בכ"ו באייר תק"ו, נפטר הרמח"ל, רבי משה חיים לוצאטו, בהיותו בן ל"ט בלבד. הוא נקבר בטבריה ליד התנא רבי עקיבא, ויש אומרים שנקבר בכפר יאחיה החמודי לטיר טרו. שהיא חפה חוזה לארץ

משבח

לעת זקנותו, שקה רבי ישראל סלנטר בעיר פריז, ושם רגיל היה להתפלל בבית כנסת קבוע. בפרשת בקרתי, ראה רבי ישראל שאף אחד מהמתפללים אינו עולה לתורה, ומתניינים הם לעני אחד שהבטיחו לו מעט כסף. בתמורה להסכמתו לעלות לתורה בפרשת הקללות. מה נדחמו המתפללים לראות, כיצד קם רבי ישראל ועלה לתורה, ברך את ברכת התורה ורמו לקורא להתחיל בקריאת הפסוקים. כשראה רבי ישראל שהקורא מסרב לקרא מפני כבודו, קרא בעצמו את כל הפרשה וברך לאחריה. לאחר התפלה, הוכיח רבי ישראל את גבאי בית הכנסת ואמר: "אם חוששים אתם מקריאה זו, מדוע מאלצים אתם אדם עני לעלות לתורה? האם יאה הדבר להכריחו למכור את עצמו בעבור פמה פרוטות עלובות?"

הרבנית מבריסק, אשת רבי יהושע ליב דיסקין, רכשה פעם סחורה בשוק ושקרה סבל אחד להעביר את החבילות אל ביתה. לאחר זמן מה, ראה הרב את הצרות והתענן אצל הרבנית על גובה השכר ששלמה לסבל על טרחתו. כששמע את הסכום, אמר רבי יהושע ליב: "על משקל גזה של משא, צריך לשלם יותר ממה ששלמת", ומיד הוציא מכיסו את הסכום העודף ושלח את אחד מתלמידיו לחפש את הסבל בטרם יעלה על יצעו, ולקח את צווי התורה של "ביזמו תמן שכרו", ולא לעבר חלילה על הלאו של "לא תליו פעלת שכיר אתה עד-בקר". הדבר היה תמוה בעיני הרבנית והיא הביעה את תמיכתה בקולי: "מהיכן יודע הרב שעמל בתורה יזם ולילה, מהו גובה שכרו של הסבל על נשיאת משקל כזה?" חיד רבי יהושע ליב ואמר: "בפרשת בקרתי מובאים דיני ההערכה של אדם ובהמה, ושם נאמר 'והעמיד את-הבהמה לפני הבהן, והעריך הבהן אתה'. ואף כאן עולה התמיהה, מהיכן ידע הבהן העומד לשרת בבית המקדש, על שוי בהמה, גמל וחמור? וכך הדבר גם בחרם להקדש, שנאמר 'איש מייקדש את-ביתו קדש לה' והעריכו הבהן, מאימתי נעשה הבהן שמאי שיודע להעריך נכסים ובתים? אלא מכאן אנו למדים, שבשעה שנוגע הדבר להלכה וצריך לדעת את השווי המדיק וההערכה הנכונה, מעניקים לו מן השמים חכמה ותבונה כנדרש. ואף כאן האירו את עיני מן השמים לגבי שכרו המדיק של הסבל".

הנצי"ב מוולוז'ין הודפן פעם לעיר אודסה, והתאכסן בביתו של נגיד אחד, שהיה מדקדק במצות ושמר על קלה כבהמורה. בסעדת יום השבת, ראה הנצי"ב מבעד החלון כיצד בנין חדש הולך ונבנה ובנאים מאחינו בני ישראל, עושים שבתם חל ועוסקים בעבודת הבהנה, רחמנא לעלן. הצטער הנצי"ב לראות את השבת מתחללת בריש גלי, וביתנים הוסיף לו בעל הבית מלה על פצעיו ואמר: "יוראה רבנו מה טיבה של העיר אודסה, שבה עוברים יהודים בשאט נפש על התורה והמצוות". נפשו של הנצי"ב סלדה תמיד מדברי בעל עוון על בני ישראל, ותמיד חפש להפך בזכותם כפי שנאמר "לא יהיטי און ביעקב ולא יראה עמל בישאל", נענה ואמר לנגיד: "לבי ודאי דואב וכואב על מה שראיתי בעונותי הרבים, אולם האם חושב אתה שיהודים אלו לא היו רוצים לשבת עתה יחד עם בני ביתם סביב שלחן השבת ולהתענג בסעדה דשנה, מאשר לעמד בחוץ ולעבד בזעת אפם מתוך חלול שבת? מי יודע מה מצבם של יהודים אלו? ולכן אסור לקטרם עליהם וצריך לקרבם בדרך נעים לתורה ומצוות".

יום אחד, יצא רבי שמחה בונים מפשיסקה עם תלמידיו בעגלה אל העיר ורשה. שם נכנסו לאכסניה אחת וראו שני סבלים יהודים יושבים זה אצל זה ומיטיבים את לבם במשקה חריף לאחר עמל יומם. התקרבו הרבי ומליו וישבו בסמוך לסבלים, והנה הם שומעים את אחד מהם שואל את חברו על הגרית שקרת אברהם אבינו עם אבימלך מלך גר. "תמה אני" אמר הסבל לחברו, "כיצד יכל אברהם הצדיק לברת ברית עם גוי עובד אלילים?" והמשיך: "וגם תבת שנייהם בפסוק 'ויברתו שניהם ברית' מותרת". "אלא מתאן אתה למד, שגם לאחר שקרתו ברית נותר אברהם לבדו ולא למד מדרכיו של אבימלך". יצא הרבי ותלמידיו ואמר להם: "כל נטיעתנו לורשה היתה גדאית כדי לשמור דבר זה. גם כשהאדם מותר ברית עם חברו, צריך הוא לזכר את השנייהם, להיות יחד אף גם בנפרד בעת ובעונה אחת, ודרושה לכך חכמה יתרה".

רבי איסר זלמן מלצר, הלך פעם עם תלמידו כדי למסר את שעורו בישיבת "עץ חיים" בירושלים, בראשותה עמד. בדרךם החלו טפות גשם לרדת, והם זרזו את צעדיהם כדי להגיע אל הישיבה, אולם לפתע נגש אליהם פושט יד ובקש להתרעים את רבי איסר זלמן לצדקה. עצר הרב את הליכתו והחל לחפש כסף בכיסו כדי לתרם לאותו אדם. בינתיים התחזק הגשם, אולם הרב לא שת לבו לכך. לאחר שהמשיכו ללכת, תמה התלמיד: "הרי לא היה הדבר ראוי לעכב את ראש הישיבה בדרךנו למסירת השעור, בעוד הגשם יורד עליו". השיב לו רבי איסר זלמן בענוה: "המלאכה שלי היא למסר שעורים, ואלו מלאכתו של אדם זה היא לאסוף כספי צדקה, ומי יאמר לנו שמלאכתו יותר חשובה בשמים מאשר מלאכתו שלו?"

מטעם

ופניתו אליכם והפרייתו אתכם (בר. טו.)
 תבת ופניתו מלעיל, בעוד התבות והפרייתו, והרבנית, והקומתי - גרן מלרע. התבות בוא"ו החפוד, וכתב האבן עזרא שלעולם כאשר המלה מלרע עם וא"ו משקעותו לעתיד, ואם מלעיל הוא עבר, "חויץ מקתי מעט", כגון תבת זו שהיא מלעיל, כדון נחי ל"ה (למ"ד הפעל ה"א). ויש כאן רמז לדברי רש"י שמפרש ופניתו אליכם - "אפנה מכל עסקי לשלם שכרם", ומפני שה' חפץ חסד הוא מקדים לשלם שכר, ולכן התבה מטעמת מלעיל לרמוז שה' מקדים לשלם שכר. (נר תמיד).

והארץ תעזב מהם

(בר. טז.)
 מטעמי קדמא ואולא, לרמוז לדברי חז"ל על הפסוק "ונשנתם בארץ", צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שהקדים שתי שנים להגלותם, קדם שהתקדם בהם מספר הגמטריה של "ונשנתם", ומטעמי קדמא ואולא מרמזים לכך, שהקב"ה הקדים להוליכם לגלות קדם הגמון. (בני יוסף)

וכל-מעשור בקר וצאן

(בר. טז.)
 תבת בקר בטעם טפחא שהוא טעם מפסיק והוא מפרד מתבת וצאן, שלא כנהוג בתורה. ורמז יש כאן לדברי חז"ל בכבודות, שמעשור בקר וצאן אין מתעשרים זה על זה, רק בבשים ועזים ששניהם מקראים צאן מתעשרים, ולא בקר וצאן. (ברכת איש)

מדגש

בסוף הפרשה נאמר: "לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע אידע בטוב". על התבדול המלוכל בין החלפה להמרה, נאמרו דעות שונות. מדברי חז"ל בתמורה משמע, שהחלפה היא בשל אחרים והמרה היא בשל עצמו. המלבי"ם מחלק בין החלפה שנגשית בדבר שונה, כגון בהמה בחפץ, או חפץ שלו בשל חברו, ויראה לכך מהפסיק "ויחלף שמלתי" שהחליף את בגדיו בבגדים אחרים; ואלו המרה נגשית בדבר דומה, כגון בהמה בהמה אחרת. אף לפלא שבסוף הפסוק נאמרה רק המרה 'והיה הוא ותמורתו ויהיה קדש' ומשמע שאין ביניהם הבדל, ובאמת תרמזים מזה איתו כמצוה אחת. הרש"ר הירש ואחרים מבחינים בין החלפה של רע בטוב, לבין המרה של טוב ברע, ויראה לדבריהם בפסוקים "בבזים בקולן אמיר", ו"עמי המיר כבודו בלא ויעיל".

ממלה

בבית הכנסת הגדול בעיר מוסקבה, עמדו המתפללים באמצע קריאת התורה בפרשת בקרתי, משהם נבוכים ואובדי עצות. אף אחד לא רצה לעלות לתורה לפסוקי התוכחה, עד שקם ר' ברוך פרידנברג והעלה לתורה חיל והודו, ששרת בעל קרחו בצבאו של הצאר הרוסי. תמוה המתפללים ושאלו: "לא די לו שהוא מגיס לצבא הנכבד, ואתה משפיל אותו עד עפר?" חיד ר' ברוך והסביר: "הרי אמרו חז"ל מה שקנה עבד קנה רבו, וחיל זה הוא הרי עבדו של הצאר הרוסי. יעברו אפוא כל פסוקי התוכחה והקללות המרצות על ראש אדונו ויהונו עליו..."

למה נסמכה פרשת ערכין לפרשת התוכחה? לפי שבשעה שאדם מישראל שומע את התוכחה, יכול הוא לבוא חלילה לראש ויחלש הדעת. הסמיכה התורה את פרשת ערכין כדי ללמדנו, שליהודי יש תמיד ערך ושוויון בכל עת ובכל מצב, וכבר מבין חדש ומעלה יש לו ערך משלו" (רבי מאיר שבידא)